

RACIONALITA – LOGIKA – JAZYK

Rozmach kognitívnych vied, ale i empiricky orientovanej lingvistiky problematizuje pohľad na človeka ako racionálne uvažujúcu bytosť. Súčasný výskum logických klamov, psychologických biasov i bežného používania logických výrazov poukazuje na systematické odchýlky medzi tým, čo považujeme za racionálne konanie (ako skutočne konáme) a formálnymi pravidlami správneho usudzovania (ako by sme konať mali). Tento nesúlad v pohľade na človeka ako racionálnu bytosť sa stal predmetom 6. ročníka konferencie *Hradecké filozofické dny* s podtitulom *Racionalita – logika – jazyk*, ktorá sa uskutočnila na Filozofickej fakulte Univerzity Hradec Králové v dňoch 30. 9. – 1. 10. 2021.

Keď sme spolu s programovým výborom vyberali tému konferencie, mali sme obavy, že téma vzťahu racionality a logického usudzovania je až príliš abstraktná. O to viac nás potešilo, že príspevky, ktoré na konferencii zazneli, vyvrátili naše obavy a ukázali, že téma racionality má veľmi konkrétne a praktické dôsledky pre náš každodenný život. Tento monotematický blok je prirodzeným pokračovaním diskusií, ktoré príspevky z konferencie podnietili, a veríme, že si takto nájdú svoje pokračovanie aj v širšej filozofickej komunite.

Články monotematického bloku rozoberajú fenomén racionality v štyroch rôznych oblastiach nášho života. V úvodnom článku *Bida racionální iracionality: případ konspiračních teorií* diskutuje Filip Tvrдый o fenoméne konšpiračných teórií a na tomto príklade poukazuje na problémy, ktoré vyvoláva nesprávne pochopenie vzťahu medzi epistemologickou a inštrumentálnou racionalitou.

V druhom článku *Hluboký nesouhlas a naturalizovaná etika* Petra Chudárková rozoberá možnosť zhody a riešenia morálnych diskusií. Cieľom článku je ukázať, že niektoré prípady hlbokého nesúhlasu v etike môžeme vyriešiť tým, že sa pozrieme na epistemické zdôvodnenie východísk jednotlivých strán.

Ladislav Kvasz sa v treťom článku nazvanom *Jazyk ako nástroj exaktného myslenia vo vede* venuje vzťahu medzi prirodzeným jazykom a vedeckým pokrokom. Cieľom autora je poukázať na to, akým spôsobom môže vývoj jazyka vytvárať podmienky pre vývoj vo vede. Ako autor argumentuje, jazyk môžeme chápať ako účinný nástroj na uvažovanie vo vedeckej oblasti, keďže nám vytvára podmienky pre popis javov a procesov mimo nášho epistemického prístupu.

V poslednom článku *The Myth of the Victim Public. Democracy contra Disinformation* sa Petr Špecián venuje otázke toho, do akej miery môžeme považovať prívržencov dezinformácií za obeť vlastnej epistemickej iracionality zneužívanej v online priestore. Cieľom článku je poukázať na politický rozmer, ktorý je v týchto debatách často opomínaný. Autor v článku argumentuje, že zdanlivú epistemicкую iracionalitu prívržencov dezinformácií môžeme chápať aj ako pokus verejne sa prihlásiť k určitým politickým skupinám a diskutuje o dôsledkoch takejto zmeny perspektívy.

Monotematický blok ako celok môžeme chápať ako isté mapovanie vybraných problémov a tém, ktoré viac či menej závisia od nášho pochopenia povahy racionality a verím, že tak umožní čitateľom nazrieť do komplexnosti a všadeprítomnosti racionality nielen v teoretickom bádání, ale aj v každodennom živote. Týmto by som sa chcel poďakovať Filozofickej fakulte Univerzity Hradec Králové za veľkorysú podporu pri organizácii *Hradeckých filozofických dní* v rámci projektu špecifického výskumu, ako aj časopisu *Filozofia* za poskytnutie priestoru a ústretové podmienky počas celého procesu prípravy monotematického bloku.

Matej Drobňák